

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Рівненський державний гуманітарний університет

**ФІЛОСОФІЯ.
ПЕДАГОГІКА.
СУСПІЛЬСТВО**

Збірник наукових праць РДГУ

Випуск 2

Засновано у 2011 році

Рівне – 2012

УДК 1+37+316.3
ББК 87+74+60
Ф-561

Рецензенти: **Закович М. М.** – д. філос. н., професор кафедри культурології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

Лісова С. В. – д. пед. н., професор, директор Інституту педагогічної освіти Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янука, дійсний член АПСН;

Троян С. С. – д. і. н., професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і країнознавства Рівненського інституту слов'янознавства Київського славистичного університету

Ф-561 **Філософія. Педагогіка. Суспільство :** Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 2. – Рівне : видавець О. Зень, 2012. – 399 с.

ISBN 978-617-601-024-1

Концепція збірника базується на науковій актуалізації методологічних засад гуманітарного знання і висвітленні духовно-практичного потенціалу наук про людину і суспільство. Розрахований на фахівців гуманітарних і соціально-політичних наук.

УДК 1+37+316.3
ББК 87+74+60

ISBN 978-617-601-024-1

© Рівненський державний
гуманітарний університет, 2012

Головний редактор:

Шугаєва Л. М. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету

Редакційна колегія:

Булига І. І. – к. філос. н., доцент кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету (відповідальний редактор).

Вербець В. В. – д. пед. н., професор, декан художньо-педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Гон М. М. – д. політ. н., професор, завідувач кафедри політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету.

Докаш В. І. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри соціології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Дем'янюк Т. Д. – к. пед. н., професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету, заслужений працівник освіти України.

Дичківська І. М. – к. пед. н., доцент, професор кафедри педагогіки і психології (дошкільної) Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН (відповідальний редактор).

Жилюк С. І. – д. і. н., професор, завідувач кафедри релігієзнавства Національного університету «Острозька академія»

Литвиненко С. А. – д. пед. н., професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Малафійк І. В. – д. пед. н., професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та акмеології Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН.

Павелків Р. В. – д. психол. н., професор, академік Академії наук Вищої школи України, директор Інституту психології та педагогіки, проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету, заслужений працівник освіти України, відмінник освіти України.

Пальчевський С. С. – д. пед. н., професор, професор кафедри загальної педагогіки та акмеології Рівненського державного гуманітарного університету, заслужений учитель України.

Петренко О. Б. – д. пед. н., доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Поніманська Т. І. – к. пед. н., професор, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної) Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН, відмінник народної освіти України.

Постоловський Р. М. – к. і. н., професор, ректор, завідувач кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету, заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, член-кореспондент АПСН.

Саух П. Ю. – д. філос. н., професор, академік Академії наук Вищої школи України, почесний академік Міжнародної кадрової академії, ректор, завідувач кафедри філософії, Житомирського державного університету імені Івана Франка, заслужений працівник освіти України.

Стоколос Н. Г. – д. і. н., професор, завідувач кафедри філософії і соціальних наук Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету.

Швецова-Водка Г. М. – д. і. н., професор, професор кафедри бібліотекознавства і бібліографії Рівненського державного гуманітарного університету.

Яроцький П. Л. – д. філос. н., професор, головний науковий спеціаліст Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України.

*Друкується за рішенням Вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету
Протокол № 7 від 27 січня 2012 р.*

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ № 17745-6595Р

Адреса редакції:
кафедра філософії, Рівненський державний гуманітарний університет,
вул. Остафова, 29, м. Рівне, 33027

ЗМІСТ

<i>Бабак І. В.</i>	9	Феноменологія національної та етнічної ідентичності в контексті розвитку самосвідомості особистості
<i>Докаш В. І.</i>	17	Предестинаційна есхатологія Якова Армінія
<i>Ліщук Н. Д.</i>	25	Екзистенційні мотиви вибору конфесійної належності віруючими пізньопротестантських напрямків
<i>Мельничук М. С.</i>	36	Філософсько-релігієзнавчий аналіз модернізаційних тенденцій у мистецтві сучасного протестантизму
<i>Мельничук Ю. І.</i>	46	Православна проповідь як соціокультурне надбання українського народу
<i>Мишков В. Я.</i>	57	Старообрядницька полемічна література XVIII століття та її філософський зміст
<i>Коберник Н. І.</i>	68	Соціально-культурні передумови формування світогляду Кирила і Мефодія
<i>Руденко Н. М.</i>	78	Проблема не насилля в християнстві
<i>Шугаєва Л. М.</i>	85	Основні тенденції розвитку релігій у глобалізованому світі
<i>Шамсутдинова-Лебедюк Т. Н.</i>	95	Сучасні взаємовідносини чоловіка й жінки в ісламі
<i>Шевчук К. С.</i>	107	Основна проблематика творчості Георгія Челпанова Київського періоду

Педагогіка

<i>Вербець В. В.</i>	121	Феноменологічні засади духовності студентської молоді
<i>Дзюбишина Н. Б.</i>	133	Реформування освіти у контексті чеського національно відродження (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)
<i>Доманюк О. М.</i>	143	Форми роботи дошкільного навчального закладу та сім'ї з проблеми соціального розвитку дітей дошкільного віку у теорії та практиці дошкільної освіти
<i>Кокарєва А. М.</i>	153	До проблеми особливостей організації навчального процесу в умовах кредитно-модульної підготовки
<i>Литвиненко С. А., Павелків К. М.</i>	160	Формування рефлексивної культури у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя
<i>Мисик І. Г.</i>	170	Об особенностях института непрерывного образования в Украине
<i>Мишкарьова С. В.</i>	185	Організаційні засади діяльності православних братств у Західній Україні у міжвоєнний період 1921-1939 рр.
<i>Нечипорук Л. І.</i>	194	Діалог у комунікативній діяльності особистості як соціальна вимога XXI століття
<i>Пальчевський С. С.</i>	204	Проблеми змісту освіти у світлі її сучасної філософії

<i>Петрук Л. П.</i>	212	Формування мисленнєво-мовленнєвої культури фахівців гуманітарного профілю у процесі вивчення курсу «Риторика»
<i>Руденко В. М.</i>	220	Педагогічна рефлексія культури в умовах глобалізації освіти
<i>Смолінчук Л. С.</i>	230	Роль і місце тестування у системі методів оцінювання якості освіти
<i>Сорочинська Т. А.</i>	237	Формування засад моральної культури радянського вчителя у педагогічних закладах Рівненщини (1939-1950-ті рр.): історико-педагогічний дискурс
<i>Тадєєва І. М.</i>	247	Виховання гуманних якостей обдарованих дітей молодшого шкільного віку
<i>Тимочко І. Б.</i>	258	Створення народних бібліотек-читалень як один із напрямків просвітницько-громадянської діяльності православних братств Волинського краю (друга половина XIX – початок XX століття)

Суспільство

<i>Гон М. М.</i>	269	Особливості формування української історичної пам'яті в час демократичного транзиту
<i>Грипич С. Н.</i>	286	Інформатизація сучасного суспільства: стан, проблеми, перспективи
<i>Десятничук І. О.</i>	298	Свобода слова та вплив громадської думки у Чехословаччині періоду «Празької весни»

<i>Лукомська О. І.</i>	310	Державні важелі регулювання банківської інвестиційної діяльності в Україні
<i>Павелків Р. В.</i>	324	Розуміння морального розвитку особистості у руслі психологічної парадигми
<i>Пержун В. В.</i>	339	Соціальна солідарність як чинник консолідації українського суспільства
<i>Ступницька Н. І., Ступницький В. В.</i>	350	Філософія теледозвілля як відображення української економіки
<i>Филипович Л. О., Гаврілова Н. С.</i>	360	Релігійна освіта в Україні: стан і перспективи
<i>Шкрібляк М. В.</i>	373	Історіософський аналіз архівних джерел про роль та місце «світського елемента» у суспільно-релігійних процесах Берестейського та Постберестейського періодів
<i>Ямницький В. М.</i>	388	Духовність особистості: психологічний підхід

Список використаних джерел і літератури

1. Аванесов В. С. История возникновения тестов [Электронный ресурс] / В. Аванесов. – Режим доступа: <http://www.bim-bad.ru>
2. Аванесов В. С. Основы научной организации педагогического контроля в высшей / В.С.Аванесов. – М. : МИСиС, 1989. – 176с.
3. Булах І. Є., Мруга М. Р. Створюємо якісний тест: навч. посіб. / І.Є. Булах, М. Р. Мруга. – К.: Майстер-клас, 2006. – 160 с.
4. Кадневский В. М. Тестовая культура как феномен цивилизации // Образование: исследовано в мире [Электронный ресурс] / В.М. Кадневский. – М. : ОІМ.RU. – Режим доступа: <http://www.oim.ru>.
5. Ким В.С. Тестирование учебных достижений. Монография. – Усурийск: Издательство УГПИ, 2007. – 214 с.: ил.
6. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>
7. Чельшкова М.Б. Теория и практика конструирования педагогических тестов: Учебное пособие / М.Б. Чельшкова. – М. : Логос, 2002. – 432с.

УДК 37(091)(477.81)"1939/1950"

Сорочинська Т. А.

**ФОРМУВАННЯ ЗАСАД МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
РАДЯНСЬКОГО ВЧИТЕЛЯ У ПЕДАГОГІЧНИХ
ЗАКЛАДАХ РІВНЕНЩИНИ(1939-1950-ТІ РР.):
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС**

У статті аналізуються особливості формування засад моральної культури у студентів педагогічних училищ Рівненщини (1939-1950-ті рр.)

Ключові слова: *Рівненщина, моральна культура, освіта, педагогічні училища, вчительські кадри.*

В статье анализируются особенности формирования нравственной культуры студентов педагогических училищ Ровенщины (1939-1950-е гг.).

Ключевые слова: Ровенщина, моральна культура, образование, педагогические училища, учительские кадры.

In this article the author analyses the peculiarities of formation of students' moral culture of the pedagogical colleges of Rivne region (1939–1950 yy).

Key words: Rivne region, the moral education, pedagogical schools pedagogical staff.

Постановка проблеми. Проблеми морального розвитку, виховання та вдосконалення особистості турбували суспільство в усі часи. Згідно ціннісної концепції сучасної дидактики, процес навчання є одночасно процесом направленої духовного розвитку і виховання. Зміст етичного виховання є віддзеркаленням найважливіших вимірів буття людини, її відносин і діяльності в соціумі, духовній сфері, змісті освіти. Тому актуальною проблемою сьогодні є забезпечення духовного та морального розвитку особистості, формування і вдосконалення основних моральних норм, ідеалів, принципів, цінностей студентської молоді в системі педагогічної освіти. Набуття майбутніми педагогами такого соціального досвіду, досягнення високої моральної культури особистості є однією з умов удосконалення професіоналізму фахівця. Адже сформовані духовно-моральні потреби виступають спонуканням моральної діяльності людини, її активної життєвої позиції. Велика роль у цьому плані відводиться школі, яка, окрім освітньої функції, виконує ще й виховну, виховуючи активного, корисного для суспільства громадянина. Саме освітньо-виховні заклади, насамперед повинні бути орієнтовані на створення умов для формування педагога з високими моральними орієнтирами. Адже для майбутнього країни важливо не тільки, наскільки знаючим і освіченим будуть випускники школи, але й яким буде їх світогляд, громадська та моральна позиція.

Рівень розробки проблеми. Проблема формування моральної культури молоді в науковій літературі турбувала дослідників повсякчас. Серед них відзначимо І.Беха, В.Струманського, А. Зосімовського, В.Коцур, Г. Полторак, І. Киштимову, І. Гамрецького, Е. Козлова, О. Парфьонову, Н. Дудник.

Мета статті полягає у з'ясуванні ролі морального та духовного чинника як засобу професіоналізації майбутнього радянського вчителя педагогічних закладів Рівненщини (1939-1950-ті рр.) Адже, моральна культура особистості виявляє засвоєння існуючих у суспільстві моральних цінностей, ступінь залучення їх до моральних аспектів діяльності, міра особистого морального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Історичний аналіз доводить, що загальнопедагогічна підготовка в сучасному педагогічному закладі розвивається не на порожньому місці: вона не відкидає прогресивного минулого, а передбачає вивчення і творчий розвиток усього цінного з історії становлення і розвитку педагогічної школи України. Відтак, розвиток сучасної педагогічної освіти неможливий без осмислення і усвідомлення історичного досвіду. Використання творчих пошуків та знахідок попередників дозволяє поєднати сучасне з минулим, забезпечити єдність та наступність історико-педагогічного процесу.

Особливий інтерес у цьому аспекті становить період 39–50-х рр. ХХ століття на Рівненщині, який характеризується інтенсивними соціально-історичними та культурними перетвореннями. Освітня політика радянської влади, яка прийшла на зміну асиміляторської політики Другої Речі Посполитої у багатьох випадках збігалася з потребами розвитку регіону, зокрема і Рівненщини, і тому сприймалася населенням прихильно. Йдеться про те, що 30 вересня 1939 р. наркомат освіти УРСР подав доповідну записку ЦК КП(б)У і Раднаркому УРСР про реорганізацію системи освіти в Західній Україні [3]. Поданий проект був схвалений колегією наркомату освіти республіки. Наслідком реалізації цього документу стало відкриття шкіл з українською мовою навчання. Державні органи освіти створювали умови для того, щоб усі діти, підлітки відвідували школу. І хоча, в першу чергу, підґрунтям такої позиції виступав пропагандистсько-ідеологічний чинник (адже усі діти з раннього віку проймалися партійно-комуністичними ідеями), однак основна частина дітей шкільного віку отримали можливість відвідувати школу. Тогочасну ситуацію на західноукраїнських землях можна

порівняти з періодом «педагогічного підйому», який настає після криз та депресій.

Стрімке зростання сітки шкіл вимагало не лише коштів та покращення матеріально-технічної бази, а насамперед, – забезпечення кваліфікованими педагогічними кадрами. З цією метою на Рівненщині було відкрито середні педагогічні заклади та вчительські курси. Так, зокрема, у 1939 р. почали працювати перша педагогічна школа в Острозі на базі колишньої вчительської семінарії, а в 1940 р. – дві педагогічні школи – Домбровицька (нині м. Дубровиця) та Дерманська (Здолбунівський р-н) [2, с.182].

Виховання студентської молоді, яка через кілька років стане основою радянської інтелігенції, потребувало особливої уваги. Адже вплив вихователя на молоду душу становив ту виховну силу, яку не можна замінити ні підручниками, ні системою покарань, ні заохочень. Тому, важливо було закласти необхідні моральні цінності, які б склали основу світоглядних орієнтирів молодого покоління. Рівень підготовки та моральні якості майбутніх учителів перебували у прямій залежності від професійного та наукового потенціалу викладацького складу. Зусилля були спрямовані на вивчення і використання педагогічної спадщини і досвіду радянських педагогів у питаннях виховання, наукову розробку системи навчально-виховної діяльності. Беззаперечним є факт, що педагогічні колективи, безумовно, домоглися певних успіхів в активізації процесу навчання і виховання. Застосовувались нові методи навчання, що стимулювали розвиток самостійності студентів в оволодінні знаннями [7, с. 205].

Серед існуючих у той період педагогічних концепцій, методів і ідей щодо підготовки вчителів найбільш відповідними історичному моменту виявилися педагогічні ідеї А. С. Макаренка, які автор називав «педагогічною майстерністю». Дозволимо собі процитувати положення відомого педагога, які акцентують увагу на професійних якостях майбутнього спеціаліста. Навчання полягає «...передусім, в організації характеру педагога, вихованні його поведінки, потім в організації його спеціальних знань і навичок, без яких жоден вихователь не може бути гарним

вихователем, не може працювати, тому що в нього не поставлений голос, він не вміє розмовляти з дитиною і не знає, у яких ситуаціях, як краще говорити» [11, с. 144]. «Постановка голосу, міміка, уміння встати, уміння сісти – усе це дуже й дуже важливо для педагога» [10, с. 42]. У зв'язку з цим зростає значення культури мови педагога – показник рівня інтелігентності, освіченості, загальної культури вчителя [12, с. 60].

У роки Великої Вітчизняної війни, в силу об'єктивних обставин, педагогічні заклади краю були закриті. Відновили вони свою діяльність у 1944 р., після звільнення міста радянськими військами та утвердженням нової влади в регіоні. Без сумніву, переборюючи труднощі воєнного часу, педагогічні навчальні заклади проводили велику і різносторонню роботу. Колективи викладачів і студентів відбудовували навчальні приміщення: ремонтували меблі, обладнували студентські гуртожитки і їдальні тощо [7, с. 275-276]. Важкими були умови роботи школи у перші повоєнні навчальні роки. Не вистачало підручників і навчального приладдя. Писали на старих газетах, клаптиках різного паперу. Мало було палива, одягу, взуття, діти погано харчувалися, а то й взагалі були голодні. Ускладнювало роботу школи й те, що склад учнів за віком та сімейним станом був різним.

В таких нелегких умовах моральний чинник відіграв значну роль. Тому, розглядаючи якості майбутнього педагога періоду відбудови, ми виходимо із того, що моральність була найважливішою, базисною характеристикою особистості. Адже як слушно зауважив відомий український педагог К. Д. Ушинський: «У вихованні все має ґрунтуватися на особистості вихователя, тому що виховна сила витікає лише з живого дерева людської особистості... Тільки особистість може впливати на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна сформувати характер. Причини такого морального магнетизму сховані глибоко в природі людини» [14, с. 265]. Відтак, радянський учитель мав бути не лише простим ретранслятором цікавої та патріотично-спрямованої інформації, але й бути високоморальною особистістю. Він не мав морального права навчати дітей тим якостям громадянина, якими не володіє сам. Адже, за словами великого дидакта Я.-А. Коменського: «Людина сама природовідповідно

розвиває основи свого морального життя – любов і віру, якщо тільки вона виявляє їх на ділі».

Безумовно, перед майбутніми педагогами, які зобов'язувались формувати духовні начала дитини, її прагнення до пізнання, розвиток механізмів моральної саморегуляції поведінки, виховання почуття свободи та відповідальності післявоєнна доба без перебільшення поставила доволі високі моральні вимоги. Значна увага надавалась становленню засад моральної культури, головне завдання якої полягало в тому, щоб соціально необхідні вимоги суспільства перетворити на внутрішні стимули особистості кожної людини.

У повоєнний період на Рівненщині, крім відновлення шкільної мережі, поновлення роботи педагогічних училищ та відкриття нових вищих навчальних закладів, організовувалися короткотермінові педагогічні курси з підготовки вчителів. Щодо шкільництва, то станом на 20 травня 1944 р. в області працювало 488 шкіл: 415 початкових, 70 семирічних і три середніх. Кількість учнів становила 50010 осіб, а вчителів було лише 973 особи [3, арк. 1–2]. Тому в західний регіон за направленням прибуло понад 700 учителів, які закінчили педагогічні заклади Східної і Південної України [6].

Для забезпечення регіону вчительськими кадрами відкрили три педагогічні училища – в Острозі, Костополі, Дубно. Дані заклади здійснювали підготовку вчителів початкових класів. Так, улітку 1945 р. почало працювати відновлене Острозьке педучилище, яке продовжило історію та традиції педагогічної школи довоєнного часу. Першими слухачами закладу стали вчителі заочної форми навчання [6, с. 30]. Після Другої світової війни цей заклад підготував 93 вчителі початкових класів, а саме: 1945 – 12 осіб, 1946 – 28 осіб, 1947 – 53 особи [9]. Колектив Острозького педучилища складався із 17 педагогів (14 українців і 3 росіян), більшість з яких приїхали зі східних і центральних областей України. Керував педагогічним училищем М. Козій, згодом П. Волков [6, с. 30].

Особлива увага приділялася забезпеченню педагогічних закладів освіти суспільно-політичною, навчальною, методичною та художньою літературою. Відтак, саме остання була одним із найдієвіших засобів, що були у розпорядженні педагога, за

допомогою яких учні педагогічних закладів Рівненщини знайомилися з елементарними правилами літературної мови, засвоювали доступні їхньому вікові лексичні і граматичні норми, привчалися до вживання слова, виходячи із його семантики. Адже, як стверджував свого часу видатний український педагог В.О.Сухомлинський: «...мовна культура людини – це дзеркало її духовної культури... Чим глибше людина пізнає тонкощі рідної мови, тим тонша її сприйнятливність до гри відтінків слова...»[13, с. 437]. В свою чергу, наявність у мові етичних засобів ще не є грантом високої моральної культури – необхідна активізація цих засобів, яка найкраще виявляється за допомогою ідеалу, прикладу для наслідування, яким для школярів може бути вчитель.

Головне завдання, яке покладалося на педагогічні училища – формування особистості вчителя, який бере участь у громадському житті країни, особистості зі стійкими моральними переконаннями. Адже, як слушно, зауважив Сухомлинський: «Моральний розвиток є складне життя переконань – їх народження, розвиток, зміцнення, вираження у вчинках» [12, с.308].

Важливою складовою частиною підготовки вчителя початкових класів у навчально-освітніх закладах краю було поєднання теоретичних знань з практичними навиками. Тому згідно з навчальними планами передбачалося проходження педагогічної практики в базовій школі. Практика охоплювала спостереження студентів за навчально-виховним процесом та пробні уроки. Свідомо організований процес спонукав до контакту з дітьми в різних видах діяльності, під час якого формувалися позитивні моральні відносини та відповідні особистісно-етичні якості. Під час практики у майбутніх спеціалістів виховували почуття обов'язку, відповідальності, чесності, гідності, совісті, гуманності, патріотизму, колективізму, працьовитості, самодисципліни, що є важливою складовою професійної підготовки. Таким чином, процес морального виховання педагога включав формування моральних потреб особистості, спрямованих на самовдосконалення, прагнення до морального ідеалу і високоморальної поведінки як стійких рис

характеру. Адже, сформовані моральні потреби виступали спонуканням діяльності людини і сприймалися студентами. Йшлося не просто про підготовку спеціаліста, а «носія і сіяча ідеології серед найширших мас трудящих» [4, арк.25]. Майбутній керівник дитячого об'єднання повинен і зобов'язаний був допомогти вихованцю пройти шлях морального, соціального, патріотичного становлення. Адже норми моралі перетворюються на суб'єктивну моральність тільки завдяки пізнанню їх дитиною. Моральність для неї, перш за все, почуття, реальний стан і переживання глибокого задоволення, дискомфорту чи страждання. Завдяки цьому моральна свідомість, знання норм поведінки, звичні вчинки набувають морального сенсу [1].

Не дивлячись на складнощі післявоєнного часу, значна увага приділялася якості підготовки фахівців. Не випадково один із викладачів Ровенського вчительського інституту зазначає: «Після відновлення роботи нашого інституту науково-дослідну роботу вели лише окремі викладачі. Переважна більшість їх була тоді молодими працівниками вищої школи, не мала належного досвіду і вимагала від керівництва досвідчених в цій галузі людей. Зміцнення викладацького складу, підвищення його наукової кваліфікації було в ті роки одним з першочергових завдань колективу» [8, с. 20]. Адже саме в колективі, у спілкуванні, людина розкривається як для інших, так і для самої себе.

На радянського вчителя покладалося завдання: «...не тільки навчати, але й виховати надійних будівничих комунізму. У цьому основне завдання, у цьому запорука наших успіхів. Вчительство, цей численний загін радянської інтелігенції, з честю мав виконати всі завдання, які на нього покладали партія і уряд» [2, с. 185]. Отже, на педагогів радянська влада покладала великі надії, оскільки працюючи серед широких верств населення, вони були пропагандистами й агітаторами комуністичних ідей.

Багато дітей не встигали у навчанні, а деякі просто не розуміли необхідності навчання за наявності інших, легких шляхів прибутків – жебрацтво, крадіжки, спекуляція. Тому завдання учителя полягало в систематичному проведенні бесід, метою яких було пояснення дітям цілей їх навчання у школі. Саме за допомогою слова вони намагалися виховувати в них почуття

обов'язку та відповідальності за власну освіту. Велике значення у навчально-виховному процесі мало дотримання учнями правил поведінки в школі та за її межами, чітке й організоване виконання ними своїх обов'язків. Адже, дисциплінованість, організованість, обов'язок, відповідальність – суттєві ознаки моральної вихованості та культури школяра. Дотримання моральних норм співжиття у колективі теж потребувало самоорганізації, самодисциплінованості особистості. Варто зазначити, що особистісні інтереси мали підпорядковуватися потребам колективу та суспільства.

Припускаємо, що виникла психологічна проблема адаптації до нових умов життєдіяльності. Особливість організації навчального процесу у педагогічних училищах, вікові особливості студентів (найперше – вікова неоднорідність) дають підставу висловити припущення про специфіку перебігу адаптаційного процесу і необхідність створення педагогічних умов, які сприяли б оптимізації цього процесу.

Висновки та перспективи дослідження. Попри труднощі повоєнного періоду на Рівненщині вдалося відновити систему середньої педагогічної освіти. Адже організація процесу навчання у цей період займала одне з перших місць у соціальній політиці радянської держави та передбачала освітній розвиток молоді. Відтак, предметом постійної уваги партійних, освітянських органів була проблема учительських кадрів. У складних соціально-економічних умовах післявоєнної відбудови вдалося організувати прийом абітурієнтів в педагогічні училища Рівненщини – Острозьке, Костопільське, Дубнівське та налагодити випуск спеціалістів. Попри те, що радянська освітня система зазнавала надмірного ідеологічного тиску та жорсткого контролю за змістом навчання, навчально-виховний процес у педагогічних закладах регіону був спрямований не лише на пізнавальні можливості студента, але й в цілому на особистість. Світоглядні, моральні питання не залишалися поза увагою. Відтак вирішувалось завдання виховання гідного громадянина держави, майбутнього спеціаліста зі сформованими професійними та моральними якостями.

Список використаних джерел і літератури

1. Бех І. Виховання особистості: сходження до духовності: наук. Видання / І.Д.Бех. – К.: Либідь, 2006. – 272 с.
2. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Рівненська область / Ред. рада вид.: В. Г. Кремень (гол.) [та ін.]; Редкол. тому: Р. М. Постолюк (гол.) [та ін.]. – К.: Знання України, 2010. – 383 с.
3. Державний архів Рівненської області (далі: ДАРО). – Ф. Р-2. – Оп. 2. – Спр. 3а.
4. ДАРО. – Ф. Р-2. – Оп. 4. – Спр. 92.
5. Джура О. Д. Освіта як система творення та ретрансляції знань і культури / О. Д. Джура // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. праць / Гол. ред. В. В. Лях. – Вип. 81. – К., 2009. – С. 178-191, с. 179-180.
6. Добровичська В. А. Підготовка вчительських кадрів у педагогічних училищах Рівненщини (1939-1950-ті рр) / В. А. Добровичська // Історичні студії Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Вип. 2. – 2009. – С. 28-34.
7. Народна освіта і педагогічна наука в Українській РСР (1917–1967). – К.: Рад. школа, 1967 – 484 с.
8. Кужій А. І. Вирощуємо молоді кадри / А. І. Кужій // Ровенський державний педагогічний інститут (1940–1965). – Львів: Каменяр, 1966. – С.
9. Козій М. У щасливу путь / М. Козій, М. Білодід // Сталінський шлях (Острог). – 1947. – 29 червня.
10. Макаренко А. С. Из лекции "Воспитание в семье и школе" 8 февраля 1939 г / А. С. Макаренко // Хрестоматия по педагогике / сост. С. Н. Полянский : учеб. Пособ. для учащихся педучилищ. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Просвещение, 1972. – С. 40-42
11. Макаренко А. С. Коллектив и воспитание личности / А. С. Макаренко. – М. : Педагогика. – 1972. – 336 с.
12. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. / за ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид., доп. і переробл. – К.: Вища школа, 2004.

13. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т./ В.О. Сухомлинський. – Київ: Радянська школа, 1977. – Т.3. – С.437.
14. Ушинский К. Д. Избранные педагогические произведения / К. Д. Ушинский. – М. : Просвещение, 1968. – 558 с.

УДК 159.9

Тадєєва І. М.

ВИХОВАННЯ ГУМАННИХ ЯКОСТЕЙ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті здійснено аналіз особливостей обдарованих дітей, виокремлено соціально-психологічні проблеми та проаналізовано негативні якості особистості обдарованої дитини; визначено та обґрунтовано виховання гуманних якостей обдарованої дитини як один з вирішальних чинників гармонійного формування її особистості; визначено основну функціональну властивість виховання гуманних якостей у обдарованих дітей молодшого шкільного віку; спроектовано зміст гуманного виховання, визначено особливості виховної роботи з обдарованими дітьми та розроблено методика виховання гуманних якостей обдарованих дітей, яка базується на суб'єкт-суб'єктній міжособистісній взаємодії вихователя з обдарованою дитиною.

Ключові слова: обдарована дитина, гуманні якості, методика виховання, методи виховання.

В статтє осуществлен анализ особенностей одаренных детей, выделены проблемы и проанализированы негативные качества личности одаренного ребенка; определено и обоснованно воспитание гуманных качеств одаренного ребенка как один из решающих факторов гармоничного формирования его личности; выделено основное функциональное свойство воспитания гуманных качеств одаренных детей младшего школьного возраста; спроектировано содержание гуманного воспитания, определены особенности воспитательной работы с одаренными детьми и разработана методика воспитания гуманных качеств